

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до лекцій**

Навчальна дисципліна	Фармацевтичні аспекти розладів внаслідок вживання психоактивних речовин
Галузь знань	22 «Охорона здоров'я»
Спеціальність	226 «Фармація, промислова фармація»
Спеціалізація	226.01 «Фармація»
Форма навчання	Денна
Кафедра	Хімії ліків та лікарської токсикології

Затверджено на засіданні кафедри від 30 серпня 2024 р., протокол № 14

Завідувачка кафедри, професорка Ніженковська І.В.

Розглянуто та затверджено на засіданні ЦМК зі спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація», протокол № 1 від 30 серпня 2024 р.

2024-2025 н.р.

Лекція № 1

Тема: Предмет, завдання, основні поняття та аспекти адиктивної медицини. Наркотичні засоби та психоактивних речовини. Чинники та механізми розвитку залежності.

Компетентності:

- *інтегральна*: здатність розв'язувати и задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері фармації та клінічної фармації

- *загальні*:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Знання та розуміння предметної області; розуміння професійної діяльності.

ЗК05. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК06. Здатність працювати в команді.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології

ЗК10. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

- *фахові*:

ФК01. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі фармації у широких або мультидисциплінарних контекстах.

ФК03 Здатність розв'язувати проблеми фармації у нових або незнайомих середовищах за наявності неповною або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

ФК04. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію у сфері фармації до фахівців і нефаківців, зокрема до осіб, які навчаються.

ФК07. Здатність здійснювати домедичну допомогу хворим та постраждалим у екстремальних ситуаціях та при невідкладних станах.

Мета: ознайомити з основними принципами адиктивної медицини, що охоплюють класифікацію психоактивних речовин та механізми розвитку залежності.

Обладнання лекції: мультимедійна система, відповідне програмне забезпечення.

Завдання лекції:

1. Зрозуміти основні визначення та сферу застосування адиктивної медицини.
2. Вивчити класифікацію та дію різних психоактивних речовин.
3. Дослідити фактори та механізми, що сприяють виникненню залежності від психоактивних речовин.

План та організаційна структура лекції

Назва етапу	Зміст етапу	Освітня мета етапу	Час, хв.
Вступна частина	Розкриття актуальності теми та ознайомлення з планом лекції	Формування мотивації до вивчення теми, активація пізнавальної діяльності	5 хвилин
Основна частина	Виклад матеріалу за планом: <ul style="list-style-type: none">• визначення та сфера застосування адиктивної медицини• класифікація та дія різних психоактивних речовин• фактори та механізми, що сприяють виникненню залежності від психоактивних речовин.	Отримання базової інформації та теоретичних знань з теми лекції	75 хвилин*
Заключна частина	Висновки за темою лекції	Узагальнення викладеного матеріалу	5 хвилин
	Відповіді на запитання	Розвиток навичок критичного аналізу та застосування теоретичних знань	5 хвилин

* -під час основної частини передбачена перерва 10 хв.

Рекомендована література:

Базова:

1. Тези лекцій з дисципліни «Фармацевтичні аспекти розладів внаслідок вживання психоактивних речовин» (2024)
2. Всесвітня організація охорони здоров'я. (2020). Керівництво mhGAP: для ведення психічних, неврологічних розладів і розладів, пов'язаних зі вживанням психоактивних речовин, у неспеціалізованих закладах охорони здоров'я, версія 2.0. Всесвітня організація охорони здоров'я, Європейське регіональне бюро. С.1-14;105-130 <https://iris.who.int/handle/10665/334239>.

Допоміжна:

1. Довідник діагностичних критеріїв DSM - 5. Американська психіатрична асоціація. Львів, 2023. С.3-18; 269-273

Інформаційні ресурси

1. Сайт Центру громадського здоров'я МОЗ України <https://www.phc.org.ua/news/v-ukraini-vprovadzhuyut-programi-spryamovani-na-pidtrimku-lyudey-scho-zhivut-iz>
2. Міжнародна сторінка всесвітньої організації охорони здоров'я. Електронний ресурс: <https://www.who.int/ukraine>
3. Міжнародна сторінка Всесвітнього антидопінгового агентства. Електронний ресурс: <https://www.wada-ama.org/en>

Питання для самопідготовки до лекції:

1. Що таке адиктивна медицина і як вона пов'язана з лікуванням залежності?
2. Як класифікують психоактивні речовини на основі їх впливу?
3. Які біологічні, психологічні та соціальні фактори сприяють розвитку залежності?
4. Які ключові механізми лежать в основі процесу розвитку залежності?
5. Як тривалий прийом психоактивних речовин впливає на систему винагороди мозку?

Методична розробка складена доцентом закладу вищої освіти кафедри хімії ліків та лікарської токсикології Нарохою В.П.

Лекція № 2 Сполуки, які здатні викликати відносну залежність. Кофеїн. Допінг. Порушення вживання алкоголю.

Компетентності:

- *інтегральна*: здатність розв'язувати и задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері фармації та клінічної фармації

- *загальні*:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Знання та розуміння предметної області; розуміння професійної діяльності.

ЗК05. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК06. Здатність працювати в команді.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології

ЗК10. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

- *фахові*:

ФК01. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі фармації у широких або мультидисциплінарних контекстах.

ФК03 Здатність розв'язувати проблеми фармації у нових або незнайомих середовищах за наявності неповною або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

ФК04. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію у сфері фармації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

ФК07. Здатність здійснювати домедичну допомогу хворим та постраждалим у екстремальних ситуаціях та при невідкладних станах.

Мета: вивчити речовини, які можуть викликати відносну залежність (кофеїн, допінгових агентів) та розлади, пов'язані із вживанням алкоголю.

Обладнання лекції: мультимедійна система, відповідне програмне забезпечення.

Завдання лекції:

1. Дослідити вплив кофеїну та його здатність викликати залежність.
2. Дослідити роль допінгу в спорті та його вплив на здоров'я та розвиток залежності.
3. Зрозуміти розлади, пов'язані з вживанням алкоголю, та їх психологічні та фізіологічні наслідки.

План та організаційна структура лекції

Назва етапу	Зміст етапу	Освітня мета етапу	Час, хв.
Вступна частина	Розкриття актуальності теми та ознайомлення з планом лекції	Формування мотивації до вивчення теми, активація пізнавальної діяльності	5 хвилин
Основна частина	Виклад матеріалу за планом: <ul style="list-style-type: none"> • кофеїн та його здатність викликати залежність • допінг в спорті та його вплив на здоров'я та розвиток залежності. • розлади, пов'язані з вживанням алкоголю, та їх психологічні та фізіологічні наслідки. 	Отримання базової інформації та теоретичних знань з теми лекції	75 хвилин*
Заклучна частина	Висновки за темою лекції	Узагальнення викладеного матеріалу	5 хвилин
	Відповіді на запитання	Розвиток навичок критичного аналізу та застосування теоретичних знань	5 хвилин

* -під час основної частини передбачена перерва 10 хв.

Рекомендована література:

Базова:

1. Тези лекцій з дисципліни «Фармацевтичні аспекти розладів внаслідок вживання психоактивних речовин» (2024)
2. Всесвітня організація охорони здоров'я. (2020). Керівництво mhGAP: для ведення психічних, неврологічних розладів і розладів, пов'язаних зі вживанням психоактивних речовин, у неспеціалізованих закладах охорони здоров'я, версія 2.0. Всесвітня організація охорони здоров'я, Європейське регіональне бюро. С.105-130
<https://iris.who.int/handle/10665/334239>.

Допоміжна:

1. Довідник діагностичних критеріїв DSM - 5. Американська психіатрична асоціація. Львів, 2023. С.277-284

Інформаційні ресурси

1. Сайт Центру громадського здоров'я МОЗ України <https://www.phc.org.ua/news/v-ukraini-vprovadzhuyut-programi-spryamovani-na-pidtrimku-lyudey-scho-zhivut-iz>
2. Міжнародна сторінка всесвітньої організації охорони здоров'я. Електронний ресурс: <https://www.who.int/ukraine>
3. Міжнародна сторінка Всесвітнього антидопінгового агентства. Електронний ресурс: <https://www.wada-ama.org/en>

Питання для самопідготовки:

1. Які механізми призводять до кофеїнової залежності?
2. Як допінг підвищує фізичну працездатність і які ризики його вживання?
3. Які діагностичні критерії розладів, пов'язаних із вживанням алкоголю?
4. Які довгострокові наслідки для здоров'я пов'язані зі зловживанням алкоголем?
5. Як ставлення суспільства до кофеїну та алкоголю впливає на їхнє зловживання?

Методична розробка складена доцентом закладу вищої освіти кафедри хімії ліків та лікарської токсикології Мацькевич К.В.

Лекція № 3 Опіоїди та опіати. Кокаїн. Фенциклідин. Метилфенілат.
Седативні та снодійні лікарські засоби. Галюциногени. Єфедрин та його похідні.

Компетентності:

- *інтегральна:* здатність розв'язувати и задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері фармації та клінічної фармації

- *загальні:*

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Знання та розуміння предметної області; розуміння професійної діяльності.

ЗК05. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК06. Здатність працювати в команді.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології

ЗК10. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

- *фахові:*

ФК01. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі фармації у широких або мультидисциплінарних контекстах.

ФК03 Здатність розв'язувати проблеми фармації у нових або незнайомих середовищах за наявності неповною або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

ФК04. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію у сфері фармації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

ФК07. Здатність здійснювати домедичну допомогу хворим та постраждалим у екстремальних ситуаціях та при невідкладних станах.

Мета: вивчити фармакологічні властивості, ефекти та потенціал зловживання опіоїдами, стимуляторами, седативними засобами та галюциногенами.

Обладнання лекції: мультимедійна система, відповідне програмне забезпечення.

Завдання лекції:

1. Зрозуміти ефекти опіоїдів та їх роль у лікуванні болю та розвитку залежності.
2. Дізнатися про стимулюючу дію кокаїну та метилфенілату.
3. Вивчити потенціал зловживання седативними, снодійними засобами та галюциногенами.

План та організаційна структура лекції

Назва етапу	Зміст етапу	Освітня мета етапу	Час, хв.
Вступна частина	Розкриття актуальності теми та ознайомлення з планом лекції	Формування мотивації до вивчення теми, активація пізнавальної діяльності	5 хвилин
Основна частина	Виклад матеріалу за планом: • опіоїдів та їх роль у лікуванні болю та розвитку залежності • кокаїн та метилфенілат. • седативні, снодійні засоби та галюциногени	Отримання базової інформації та теоретичних знань з теми лекції	75 хвилин*
Заклучна частина	Висновки за темою лекції	Узагальнення викладеного матеріалу	5 хвилин
	Відповіді на запитання	Розвиток навичок критичного аналізу та застосування теоретичних знань	5 хвилин

* -під час основної частини передбачена перерва 10 хв.

Рекомендована література:

Базова:

1. Тези лекцій з дисципліни «Фармацевтичні аспекти розладів внаслідок вживання психоактивних речовин» (2024)
2. Всесвітня організація охорони здоров'я. (2020). Керівництво mhGAP: для ведення психічних, неврологічних розладів і розладів, пов'язаних зі вживанням психоактивних речовин, у неспеціалізованих закладах охорони здоров'я, версія 2.0. Всесвітня організація охорони здоров'я, Європейське регіональне бюро. С.105-130 <https://iris.who.int/handle/10665/334239>.

Допоміжна:

1. Довідник діагностичних критеріїв DSM - 5. Американська психіатрична асоціація. Львів, 2023. С.290-299; 304-325

Інформаційні ресурси

1. Сайт Центру громадського здоров'я МОЗ України <https://www.phc.org.ua/news/v-ukraini-vprovadzhuyut-programi-spryamovani-na-pidtrimku-lyudey-scho-zhivut-iz>
2. Міжнародна сторінка всесвітньої організації охорони здоров'я. Електронний ресурс: <https://www.who.int/ukraine>
3. Міжнародна сторінка Всесвітнього антидопінгового агентства. Електронний ресурс: <https://www.wada-ama.org/en>

Питання для самопідготовки:

1. Який механізм дії опіоїдів та опіатів у мозку у знеболенні та розвитку залежності?
2. Які короткострокові та довгострокові ефекти кокаїну на центральну нервову систему?
3. Чим небезпечне використання фенциклідину?
4. Як седативні та снодійні засоби змінюють мозкову активність і які ризики вони несуть?
5. Які психоактивні ефекти галюциногенів і чим вони відрізняються від інших класів психоактивних речовин?

Методична розробка складена доцентом закладу вищої освіти кафедри хімії ліків та лікарської токсикології Нарохою В.П.

Лекція № 4 Тютюнові вироби. Канабіоїди. Побутові інгалянти (леткі розчинники).

Компетентності:

- *інтегральна:* здатність розв'язувати и задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері фармації та клінічної фармації

- *загальні:*

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Знання та розуміння предметної області; розуміння професійної діяльності.

ЗК05. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК06. Здатність працювати в команді.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології

ЗК10. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

- *фахові:*

ФК01. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі фармації у широких або мультидисциплінарних контекстах.

ФК03 Здатність розв'язувати проблеми фармації у нових або незнайомих середовищах за наявності неповною або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

ФК04. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію у сфері фармації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

ФК07. Здатність здійснювати домедичну допомогу хворим та постраждалим у екстремальних ситуаціях та при невідкладних станах.

Мета: визначити ризики для здоров'я, механізми залежності та вплив на суспільство тютюну, канабіноїдів та летких розчинників.

Обладнання лекції: мультимедійна система, відповідне програмне забезпечення.

Завдання лекції:

1. Зрозуміти вплив тютюнових виробів на здоров'я та розвиток звикання.
2. Дізнатися про терапевтичне використання та ризики, пов'язані з канабіноїдами.
3. Проаналізувати небезпеку використання летких розчинників в якості інгаляційних сполук, що викликають розвиток залежності.

План та організаційна структура лекції

Назва етапу	Зміст етапу	Освітня мета етапу	Час, хв.
Вступна частина	Розкриття актуальності теми та ознайомлення з планом лекції	Формування мотивації до вивчення теми, активація пізнавальної діяльності	5 хвилин
Основна частина	Виклад матеріалу за планом: <ul style="list-style-type: none">• тютюнові вироби• канабіноїди• леткі розчинники	Отримання базової інформації та теоретичних знань з теми лекції	75 хвилин*
Заклучна частина	Висновки за темою лекції	Узагальнення викладеного матеріалу	5 хвилин
	Відповіді на запитання	Розвиток навичок критичного аналізу та застосування теоретичних знань	5 хвилин

* -під час основної частини передбачена перерва 10 хв.

Рекомендована література:

Базова:

1. Тези лекцій з дисципліни «Фармацевтичні аспекти розладів внаслідок вживання психоактивних речовин» (2024)
2. Всесвітня організація охорони здоров'я. (2020). Керівництво mhGAP: для ведення психічних, неврологічних розладів і розладів, пов'язаних зі вживанням психоактивних речовин, у неспеціалізованих закладах охорони здоров'я, версія 2.0. Всесвітня організація охорони здоров'я, Європейське регіональне бюро. С.105-130 <https://iris.who.int/handle/10665/334239>.

Допоміжна:

1. Довідник діагностичних критеріїв DSM - 5. Американська психіатрична асоціація. Львів, 2023. С.285-289;300-304; 326-329

Інформаційні ресурси

1. Сайт Центру громадського здоров'я МОЗ України <https://www.phc.org.ua/news/v-ukraini-vprovadzhuyut-programi-spryamovani-na-pidtrimku-lyudey-scho-zhivut-iz>
2. Міжнародна сторінка всесвітньої організації охорони здоров'я. Електронний ресурс: <https://www.who.int/ukraine>
3. Міжнародна сторінка Всесвітнього антидопінгового агентства. Електронний ресурс: <https://www.wada-ama.org/en>

Питання для самопідготовки:

1. Які хімічні компоненти тютюнового диму призводять до звикання?
2. Як канабіноїди впливають на мозок і яке терапевтичне застосування вони мають?
3. Які короткострокові та довгострокові наслідки вдихання летких розчинників?
4. Чим ніотинова залежність відрізняється від залежності від інших речовин?
5. Які існують соціальні та правові проблеми, пов'язані з вживанням канабісу?

Методична розробка складена доцентом закладу вищої освіти кафедри хімії ліків та лікарської токсикології Нарохою В.П.

Лекція № 5 Пацієнт-орієнтовані принципи профілактики, скринінгу, діагностики та лікування різних видів залежності.

Компетентності:

- *інтегральна*: здатність розв'язувати и задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері фармації та клінічної фармації

- *загальні*:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Знання та розуміння предметної області; розуміння професійної діяльності.

ЗК05. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК06. Здатність працювати в команді.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології

ЗК10. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

- *фахові*:

ФК01. Здатність інтегрувати знання та розв'язувати складні задачі фармації у широких або мультидисциплінарних контекстах.

ФК03 Здатність розв'язувати проблеми фармації у нових або незнайомих середовищах за наявності неповною або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

ФК04. Здатність зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію у сфері фармації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

ФК07. Здатність здійснювати домедичну допомогу хворим та постраждалим у екстремальних ситуаціях та при невідкладних станах.

Мета: забезпечити всебічне розуміння принципів, якими керуються профілактика, діагностика та лікування залежності, з акцентом на допомогу, орієнтовану на пацієнта.

Обладнання лекції: мультимедійна система, відповідне програмне забезпечення.

Завдання лекції:

1. Вивчити ключові стратегії запобігання розвитку залежності на індивідуальному та суспільному рівнях.
2. Зрозуміти методи скринінгу та діагностики різних видів залежності.
3. Вивчити варіанти лікування та програми реабілітації для людей із залежністю від психоактивних речовин.

План та організаційна структура лекції

Назва етапу	Зміст етапу	Освітня мета етапу	Час, хв.
Вступна частина	Розкриття актуальності теми та ознайомлення з планом лекції	Формування мотивації до вивчення теми, активація пізнавальної діяльності	5 хвилин
Основна частина	Виклад матеріалу за планом: <ul style="list-style-type: none"> • ключові стратегії запобігання розвитку залежності • методи скринінгу та діагностики різних видів залежності • варіанти лікування та програми реабілітації для людей із залежністю від психоактивних речовин 	Отримання базової інформації та теоретичних знань з теми лекції	75 хвилин*
Заключна частина	Висновки за темою лекції	Узагальнення викладеного матеріалу	5 хвилин
	Відповіді на запитання	Розвиток навичок критичного аналізу та застосування теоретичних знань	5 хвилин

* -під час основної частини передбачена перерва 10 хв.

Рекомендована література:

Базова:

1. Тези лекцій з дисципліни «Фармацевтичні аспекти розладів внаслідок вживання психоактивних речовин» (2024)
2. Всесвітня організація охорони здоров'я. (2020). Керівництво mhGAP: для ведення психічних, неврологічних розладів і розладів, пов'язаних зі вживанням психоактивних речовин, у неспеціалізованих закладах охорони здоров'я, версія 2.0. Всесвітня організація охорони здоров'я, Європейське регіональне бюро. С. 1-14
<https://iris.who.int/handle/10665/334239>.

Допоміжна:

1. Довідник діагностичних критеріїв DSM - 5. Американська психіатрична асоціація. Львів, 2023. С.269-333

Інформаційні ресурси

1. Сайт Центру громадського здоров'я МОЗ України <https://www.phc.org.ua/news/v-ukraini-vprovadzhuyut-programi-spryamovani-na-pidtrimku-lyudey-scho-zhivut-iz>
2. Міжнародна сторінка всесвітньої організації охорони здоров'я. Електронний ресурс: <https://www.who.int/ukraine>
3. Міжнародна сторінка Всесвітнього антидопінгового агентства. Електронний ресурс: <https://www.wada-ama.org/en>

Питання для самопідготовки:

1. Які найбільш ефективні методи профілактики залежності в групах високого ризику?
2. Як проводиться скринінг залежностей, які інструменти і як часто використовуються?
3. Які діагностичні критерії різних видів залежності?
4. Як різні методи лікування (фармакологічні, поведінкові тощо) працюють у подоланні залежності?
5. Яку роль відіграє пацієнт-орієнтована допомога в лікуванні та реабілітації осіб, залежних від психоактивних речовин?

Методична розробка складена доцентом закладу вищої освіти кафедри хімії ліків та лікарської токсикології Нарохою В.П.